

LATVIJAS OKUPĀCIJAS MUZEJS

**Latvija zem Padomju Savienības
un nacionālsociālistiskās Vācijas varas**

1940–1991

**Latvia under the Rule of the Soviet Union
and National Socialist Germany**

MUSEUM OF THE OCCUPATION OF LATVIA

Rīga 2002

Saturs

Contents

Veltījums (Vaira Vīķe-Freiberga)	6	Dedication (Vaira Vīķe Freiberga)	6
Latvijas Okupācijas muzejs (Paulis Lazda)	11	The Museum of the Occupation of Latvia (Paulis Lazda)	11
Pirms okupācijas (Valters Nollendorfs)	14	Before the Occupation (Valters Nollendorfs)	14
Okupācijas priekšspēle 1939–1940	20	The Prelude to Occupation 1939–1940	20
Molotova–Ribentropa pakts un slepenais protokols	22	Molotov–Ribbentrop Pact and Secret Protocol	22
Padomju karabāzes Baltijā	24	Soviet Military Bases in the Baltic	24
Vācbaltiešu izceļošana no Latvijas	25	Emigration of Ethnic Germans from Latvia	25
Pirmā padomju okupācija 1940–1941	26	The First Soviet Occupation 1940–1941	26
PSRS uzbrukums, ultimāts un Latvijas okupācija	28	A Soviet Attack, an Ultimatum and the Occupation of Latvia	28
Maskavas pilnvarnieka Višinska darbība Latvijā	30	Moscow's Emissary Vishinsky in Latvia	30
Organizētas demonstrācijas un prasības	31	Organised Demonstrations and Demands	31
Saeimas "vēlēšanas"	32	The "Election" of the Saeima	32
Saeima "lūdz" Latviju uzņemt PSRS sastāvā	34	The Saeima "Petitions" Latvia's Admission to the USSR	34
Baltijas valstu "uzņemšana" PSRS	36	The Baltic States "Admitted" into the USSR	36
Latvija turpina pastāvēt <i>de jure</i>	37	Latvia Continues to Exist <i>de jure</i>	37
Latvijas armijas iznīcināšana	38	The Destruction of Latvia's Armed Forces	38
Privātīpašuma nacionalizācija un lauku kolektivizācija	40	Nationalisation of Property and Collectivisation of Farms	40
Reliģijas apspiešana un Baznīcas vajāšana	41	Suppression of Religion and Persecution of Churches	41
Sabiedriskās un kultūras dzīves pakļaušana komunismam	42	Subjugation of Social and Cultural Life to Communism	42
Totalitārisms	43	Totalitarianism	43
Jaunatnes audzināšana komunistiskā garā	44	Communist Education of Youth	44
Nacionālā pretestība	45	National Resistance	45
Pretošanās	46	Resistance	46
Čekas uzdevumi un vara	48	Charge and Powers of the Cheka	48
Padomju politiskā slepenpolīcija – čeka	50	Soviet Political Secret Police – the Cheka	50
Masu deportācija uz PSRS tālajiem apgabaliem	51	Mass Deportation to Distant Regions of the USSR	51
Politisko ieslodzīto izvešana un nošaušana	54	Deportation and Execution of Political Prisoners	54
Krievijas PFSR Kriminālkodeksa 58. pants	56	Article 58 of the Russian SFSR Criminal Code	56
Deportāciju un pārvietošanas politika	56	The Politics of Deportation and Relocation	56
Nacionālsociālistiskās Vācijas okupācija 1941–1945	58	The Occupation by Nazi Germany 1941–1945	58
Karadarbība Latvijā un Sarkanarmijas atkāpšanās	60	Warfare in Latvia and the Retreat of the Red Army	60
Tautas cerības un vilšanās	61	The Dashed Hopes of the Nation	61
Partizāni un "pašaizsardzība"	62	Partisans and "Self-Defence"	62
Vēsturiskās apziņas maiņas Latvijā	63	Changes of Historical Perception in Latvia	63
Holokausta vācu okupētajā Latvijā	64	The Holocaust in German-Occupied Latvia	64
SS–SD–Gestapo	68	SS–SD–Gestapo	68
Nacionālsociālistiskās Vācijas politika un plāni Baltijā	69	Nazi Policies and Future Plans for the Baltic Area	69
Vācu civilpārvalde Baltijā	70	German Civil Administration in the Baltic	70
Pārvācošanas un kolonizācijas politika	71	Germanisation and Colonisation Policies	71
Zemes "pašpārvalde"	73	Nominal "Self-Administration"	73
Salaspils koncentrācijas nometne	74	Salaspils Concentration Camp	74
Kolaborācija	75	Collaboration	75
Nacionālā pretestība	76	National Resistance	76
Legāla pretdarbība	77	Resistance through Legal Means	77
Darba dienests	78	Labour Service	78
Latvieši nacionālsociālistiskās Vācijas militārajā dienestā	79	Latvians in the Armed Forces of Nazi Germany	79
Kurelieši	80	The Kurelis Group	80
Latvieši Sarkanarmijā	82	Latvians in the Red Army	82
Veltīgās cerības uz Rietumu palīdzību	83	Hoping in Vain for Western Help	83
Bēgļu gaitas	85	Refugee Treks Westward	85
Kara katastrofālās beigas	86	The War's Disastrous Ending	86
Latvijas iedzīvotāju zaudējumi 1939–1945	89	Population Losses in Latvia 1939–1945	89
Otrā padomju okupācija: Stalinisma terors 1944–1953	90	The Second Soviet Occupation: Stalin's Rule of Terror 1944–1953	90
Otrā pasaules kara beigas Latvijā	92	The End of World War II in Latvia	92
Padomju militārā vara Latvijā	93	Soviet Military Forces in Latvia	93
Svešā kara smagās sekas Latvijā	94	The Harsh Legacy of a Foreign War in Latvia	94

Latviešu leģionāri Rietumos	95	Latvian Legionnaires in the West
Latviešu bēgļi Rietumeiropā	96	Latvian Refugees in Western Europe
Cerības uz Rietumvalstu palīdzību	99	Hopes for Western Help
Partizāni – "meža brāļi"	100	Partisans – the "Forest Brethren"
"Kulaku" apkarošana un lauku proletarizācija	102	Campaign against "Kulaks" and Creation of a Farming Proletariat
1949. gada 25. marta deportācija	104	The Mass Deportation of 25 March 1949
GULAGA "soda nometnes" un "nometinājums"	107	GULAG "Prison Camps" and "Special Settlements"
Vai bija latviešu genocīds?	108	Was there a Latvian Genocide?
Masveida kolhozu dibināšana	109	Mass Establishment of Kolkhozes
Nevardarbīgā pretošanās	110	Non-Violent Resistance
Latvijas kolonizācija	111	The Colonisation of Latvia
Diskriminācija pret Latvijas iedzīvotājiem	112	Discrimination against the Inhabitants of Latvia
Pārkrievošana un sovjetizācija	113	Russification and Sovietisation
Padomju izglītības sistēmas ieviešana	114	Infusion of Soviet Education
Latviešu valodas pārkrievošana	115	Russification of the Latvian Language
Literatūra un folklorā	116	Literature and Folklore
Māksla un mūzika	118	Art and Music
Reliģijas apspiešana	120	Oppression of Religion
Staļina nāve	121	Stalin's Death
Atminoties, pieminot, atgādinot	122	Remembering, Commemorating, Reminding
"Atkusnis" un nacionālkomunisms Latvijā 1953–1959	160	The "Thaw" and National Communism in Latvia 1953–1959
Smagais mājupceļš no GULAGA	162	The Difficult Return Home from the GULAG
Nacionālkomunistu pretošanās Maskavai	164	National Communists Resist the Moscow Party Line
"Atkusnis" kultūras dzīvē	166	The "Thaw" in Cultural Life
Austrumeiropas nemieru atbalsis Latvijā	167	Echoes of the Unrest in Eastern Europe
Spraugas "dzelzs aizkarā"	168	Cracks in the "Iron Curtain"
Nacionālkomunistu atstādināšana	169	The Ousting of the National Communists
Latvijas industrializācija un kolonizācija 1959–1985	170	The Industrialisation and Colonisation of Latvia 1959–1985
"Stagnācija" un restalinizācija	172	"Stagnation" and Restalinisation
Nomenklatūra	173	Nomenclature
Rūpniecības internacionalizācija un nelatviešu ieplūdums	174	Internationalisation of Industry and Immigration in Latvia
Sovjetizācija izposta Latvijas lauksaimniecību	176	Sovietisation Ruins Latvia's Agriculture
Kultūrvides un dabas sovjetizācija	177	Sovietisation of Cultural and Natural Environment
Nacionālkomunisti un "Prāgas pavasara" atskaņas	178	National Communists and Echoes of the "Prague Spring"
Ateisms un reliģijas apspiešana	179	Atheism and Repression of Religion
PSRS un Izraēla	180	USSR and Israel
"Bourgeois nacionālisms"	181	"Bourgeois Nationalism"
Izglītība, zinātne un kultūra	182	Education, Science and Culture
Kultūras darbinieku garīgā pretošanās	183	Resistance of the Cultural Elite
Tautas spēja pārdzīvot un izdzīvot	184	The People's Will to Survive and Persist
Nevardarbīgā pretošanās	185	Non-Violent Resistance
Trimdas latviešu sabiedriskā un kulturālā dzīve	187	Exile Latvian Social and Cultural Life
Trimdas latviešu politiskās aktivitātes	190	Exile Latvian Political Activities
Padomju pretdarbība	192	Soviet Countermeasures
Uz nacionālo atdzimšanu un neatkarību 1985–1991	194	Toward National Rebirth and Independence 1985–1991
Gorbačova pusreformas un Latvijas uzdrīkstēšanās	196	Latvia Takes Advantage of Gorbachev's Half-Hearted Reforms
Trimdas latviešu politiskā darbība	198	Political Action of Exile Latvians
Helsinki-86	200	Helsinki-86
Latvijas nacionālā atdzimšana	201	National Rebirth of Latvia
Latvijas Tautas fronte	203	The Popular Front of Latvia
Radikālās nacionālās kustības	204	Radical National Movements
Komunistiskā partija un "Interfronte"	205	The Communist Party and the "Interfront"
Padomju spiediena taktika un darbība	206	Soviet Power Tactics and Actions
Suverenitātes atjaunošana	207	Sovereignty Restored
Pēc okupācijas (Valters Nollendorfs)	210	After the Occupation (Valters Nollendorfs)
Ilustrāciju un dokumentu avoti	212	Sources of Photographs and Documents
Īsa bibliogrāfija	213	Selected Bibliography
Latvijas Okupācijas muzejs	214	Museum of the Occupation of Latvia